

ธรรมะ

พิมพ์ใน วารสารธรรมศาสตร์ มกราคม ๒๕๐๕
และใน คำพูดและข้อเขียน ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ๒๕๑๑ หน้า ๒๑๕-๒๑๗

ในฐานะที่ผมเป็นศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ เมื่อทางมหาวิทยาลัย
จะออกวารสาร “ธรรมศาสตร์” จึงใคร่ขอเสนอข้อคิดเป็นการคารวะ
และเป็นการรำลึกคุณท่านอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทสัณนิหยาการ
เป็นบุพการีในมหาวิทยาลัย

สีของธรรมศาสตร์ คือ สีเหลือง-แดง และเพลงปลุกใจก็มี
ความตอนหนึ่งว่า “เหลืองของเราคือธรรมประจำจิต” ฉะนั้นใคร่
จะพิจารณาว่า อะไรคือธรรมะ

ในบทาณุกรมไทยอธิบายไว้ว่า “ธรรม คือ คุณความดี ความ
ชอบ...คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มรรคผลนิพพาน ปัญญา
ความรู้ของจริง ความจริง เหตุบุญกุศล ความถูกต้อง กฎหมาย
ถ้อยความ อารมณ...” ทั้งนี้แสดงว่ามีความหมายได้หลายประการ
ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ดีและที่ชอบ แต่ธรรมะมิได้มุ่งหมายถึง
กฎหมายอย่างเดียว มีความหมายกว้างขวางยิ่งไปกว่ากฎหมาย
คือรวมทั้งความดีความชอบตามสามัญสำนึกด้วย ในด้าน
นักปรัชญาโรมันก็ได้มีสุภาษิตไว้ว่า “Jus est ars boni et acqui”
แปลว่า ธรรมศาสตร์คือศิลปศาสตร์แห่งความดีและความยุติธรรม
เมื่อวิเคราะห์และวิจารณ์แล้วก็จะเห็นได้ว่า อรรถาธิบายของไทย

และโรมันมีข้อความสอดคล้องต้องกัน

ถ้าจะมีปัญหาถามว่า เพราะเหตุใดจึงจะต้องประพาศิธรรม พุทธภาษิตมีตอบไว้หลายประการ ข้อหนึ่งที่พวกเราเรียนรู้ ประจำใจ ก็เห็นจะเป็นพุทธภาษิตที่ว่า “ธมโมหเว รกขติ ธมมจารี” แต่ถ้าจะมีผู้แปลสอดซักถามเป็นปัญหาว่า มีบุคคลบางท่านซึ่ง ประพาศิธรรมแล้วไม่เห็นได้รับความป้องกันอารักขาจากธรรมะ นั้นเลย ในโลกนี้มีความอยู่ดีธรรมอยู่เป็นอันมาก เช่นนี้ผมมีความเห็นว่าผู้ประพาศิธรรมนั้นคงจะไม่ได้ประสงค์มุ่งหวังหา ผลตอบแทนเสมอไป คือ ประพาศิธรรมเพื่อความดี ความชอบ ความเป็นจริง เพื่อความอยู่ดีธรรมให้มากที่สุดที่จะมากได้ ก็จะเป็นอานิสงส์อยู่ในตัวแล้ว

เมื่อแรกเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นมานั้น มีแต่ คณะธรรมศาสตร์คณะเดียว บัดนี้มหาวิทยาลัยนี้ได้แยกแยกออกไปเป็นหลายคณะ ฉะนั้นผมจึงหวังว่าข้อคิดสั้น ๆ ข้างต้นนี้คงจะเป็นข้อเตือนใจนักศึกษารุ่นหลัง ๆ ได้บ้างว่า ถึงแม้ว่าตนจะ เรียนอยู่ในคณะหรือแขนงต่าง ๆ ในธรรมศาสตร์ จุดมุ่งหมาย สำคัญที่จะยึดถือ คือ ธรรมะสมตามชื่อของมหาวิทยาลัยและ วารสารนี้